

SYLWETKI PROFESORÓW POLITECHNIKI WARSZAWSKIEJ

(3) 12

KAZIMIERZ SMOLEŃSKI (1876—1943)

Kazimierz Smoleński urodził się 4 III 1876 r. w Mławie. Maturę uzyskał w VI Gimnazjum Filologicznym w Warszawie. W 1895 r. rozpoczął studia chemiczne w Instytucie Technologicznym w Petersburgu. Za udział w demonstracjach studenckich w 1899 r. został deportowany przez policję do miejsca urodzenia. Studia wznowił po rocznej przerwie. W 1901 r. ukończył z odznaczeniem petersburską uczelnię, uzyskując dyplom inżyniera technologa. Po bezskutecznych staraniach o posadę w przemyśle cukrowniczym na terenie Królestwa Polskiego przyjął zaferowaną mu pracę w jednej z cukrowni na Ukrainie. Już wtedy rozpoczął samodzielne prace badawcze, m. in. nad składem „niecukrów” buraka. Wyniki tych prac ogłaszał w *Gazecie Cukrowniczej* (wychodzącej w Warszawie) i niektórych czasopismach rosyjskich.

W drodze konkursowej został powołany w 1907 r. przez Wydział Chemii Instytutu Technologicznego w Petersburgu na stanowisko docenta technologii węglowodanów. W latach 1908—1912 wyjeżdżał kilkakrotnie jako stypendysta na dalsze studia zagraniczne, pogłębiając swą wiedzę pod kierunkiem sławnych chemików (m. in. w dziedzinie barwników roślinnych u prof. R. Willstättera w Zurychu i w dziedzinie budowy i działania enzymów u prof. L. Eulera w Sztokholmie). Jego rozległe zainteresowania sprawiły, że w latach 1910—1915 był jednym z redaktorów rosyjskiej „Encyklopedii Technicznej”, której tom I ukazał się w 1911 r.

Po wybuchu I wojny światowej w 1914 r. pracował nad rozwojem rosyjskiego przemysłu chemicznego dla potrzeb wojennych. M. in. uruchomił oddział produkcji mleka skondensowanego, stanowiącego wówczas nowość, opracował projekt pirogenezy ropy naftowej dla otrzymywania węglowodorów aromatycznych i przygotował projekt fabryki kauczuku syntetycznego. W 1916 r. został mianowany profesorem nadzwyczajnym Instytutu Technologicznego w Piotrogradzie (nowa nazwa Petersburga przyjęta w 1914 r.). W tym samym roku powołano go na stanowisko dyrektora piotrogrodzkiej fabryki barwników syntetycznych.

Prof. K. Smoleński utrzymywał ściśle więzi z piotrogrodzkim skupiskiem polonijnym; uczestniczył m. in. w pracach Polskiej Narady Ekonomicznej. Z jego fachowych usług korzystała młoda władza radziecka po zwycięstwie rewolucji październikowej. W latach 1917—1918 pozostawał nadal dyrektorem fabryki barwników sztucznych, a na wniosek Rady Komisarzy Ludowych uczestniczył w 1918 r. w pracach komisji rządowej, która przygotowała projekt fabryki sacharyny.

Na początku 1919 r. prof. K. Smoleński powrócił do kraju. W dniu 22 V t.r. otrzymał nominację na profesora zwyczajnego Politechniki Warszawskiej i objął Katedrę Technologii Chemicznej Ogólnej

Organicznej i Technologii Węglowodanów. Zorganizował na Wydziale Chemicznym wykłady dwóch przedmiotów wymienionych w nazwie katedry oraz ćwiczenia laboratoryjne dla studentów, następnie urządził trzy pracownie, wchodzące w skład powierzonego mu dużego zakładu wydziałowego. Znając doskonale problemy inżynierii chemicznej, fizykochemii i ekonomii, zbudował w kierowanym przez siebie zakładzie dwie półtechniczne, zautomatyzowane instalacje: doświadczalną cukrownię i doświadczalną gazownię olejową, stanowiące kompletnie wyposażone minifabryki. Był też doskonałym dydaktykiem. Prowadzone przez niego wykłady wyróżniały się nie tylko piękną formą, ale również wielką swadą i dowcipem. W roku akad. 1928/29 piastował godność dziekana Wydziału Chemicznego.

Jako wybitny znawca w dziedzinie chemii węglowodanów i cukrownictwa objął dodatkowo w 1925 r. stanowisko dyrektora Centralnego Laboratorium Cukrowniczego, które w 1927 r. weszło w skład Instytutu Cukrowniczego. Stale utrzymywał ścisły kontakt z przemysłem chemicznym (cukrownictwem, gazownictwem, nafciarstwem), zarówno przez odpowiedni dobór opracowywanych tematów technologicznych, jak i przez czynny udział w pracach organizacji przemysłowych i technicznych. Był twórcą 11 patentów, przy czym na niektóre z opatentowanych w kraju metod otrzymał patenty zagraniczne. Uważany był za światowej sławy specjalistę w dziedzinie cukrownictwa, chociaż podejmował również pionierskie prace z zakresu lekkiej syntezy organicznej i tworzyw sztucznych (m. in. w latach 1936—1938 opracował metodę produkcji styrenu i polistyrenu). Od 1923 r. członek Akademii Nauk Technicznych, od 1930 r. członek Towarzystwa Naukowego Warszawskiego, od 1931 r. członek korespondent Polskiej Akademii Umiejętności.

Podczas okupacji hitlerowskiej wykładał początkowo na tajnych kompletach dla studentów Wydziału Chemicznego Politechniki Warszawskiej. Po otwarciu przez Niemców w 1942 r. w gmachach politechnicznych Państwowej Wyższej Szkoły Technicznej kontynuował dzieło kształcenia młodych chemików polskich. W dniu 3 XI 1942 r. został aresztowany w trakcie prowadzonego wykładu. Tego samego dnia gestapo aresztowało rodzinę profesora: żonę Eugenię, córki Annę i Janinę, syna Stanisława i synową Danutę. Wszyscy zostali osadzeni na Pawiaku. Członków rodziny profesora Niemcy odtransportowali do Oświęcimia, natomiast prof. K. Smoleński przez sześć miesięcy poddawany był wyrafinowanym torturom. Zginął 7 V 1943 r. w bramie domu przy ulicy Dzielnej 21, rozstrzelany wraz z kilkudziesięcioosobową grupą więźniów Pawiaka. Był odznaczony m. in. Krzyżem Komandorskim orderu Polonia Restituta i orderem Korony Belgijkiej.

III 5.4330
1

Oprac. Krystyna Sielecka